

van randwijk

ONDERWIJZER

Van Randwijks maatschappelijke betrokkenheid kwam duidelijk naar voren in zijn onderwijzersloopbaan. Hij werkte op de christelijke lagere school te Werkendam en van 1937 tot 1942 als hoofd van de Eben-Haëzerschool (school voor haveloze kinderen) in de Jordaan. Onder hele moeilijke omstandigheden begon de school onder de bezielende leiding van Van Randwijk met onderwijsvernieuwing en sociale hulpverlening aan de arme kinderen en ouders (waarvan negentig procent werkloos was).

Samen met het personeel probeerde hij inhoud te geven aan de term: christelijke school. En wel op een zodanige manier, dat sommigen de Eben-Haëzerschool de "rooie school" noemden. Van Randwijk beschouwde dat als een compliment. Zijn opvatting kan het beste aldus worden samengevat: "strijder tegen onrecht en voor solidariteit, samen met de verdrukten."

Deze opstelling komt duidelijk naar voren in de kersttoespraak die hij in 1937 voor de schoolbevolking en ouders hield:

"U hebt zoëven met ons gezongen: Daar is uit 's-werelds duistere wolken een licht der lichten opgegaan. Wat u daarbij gedacht hebt weet ik niet. Ik weet wel dat ik dit een bijna adembenemende gebeurtenis vind dat u nu en hier dat lied zingt en niet vloekt. U, de zwaarstgetroffen slachtoffers van een maatschappij en politiek die vloeken met het evangelie. U die al jaar en dag stempelt en met een steeds kleinere fooi naar huis wordt gezonden. Vaders die de handen uit de mouwen willen steken maar gedwongen worden om een zinloos leven te leiden zonder uitzicht.

Moeders die een dagelijks bitter gevecht voeren om een karig stukje brood voor hun kinderen en geen cent overhouden om hun kapotgelopen schoenen te te lappen of een jasje voor hen te kopen.

Uit deze duistere wolken waarin uw leven is gehuld

zingt u van het licht dat in Betlehem is opgegaan. Ik verzeker u dat ik in deze tijd grote moeite heb om vrome kerstliederen te zingen. En als ze voor mij niet meer betekenden dan stichtelijke woorden en stichtelijke wijsjes en een soort garantie om in de hemel te komen, dan zouden de woorden mij op de lippen besterven. Maar ergens geloof ik in dit licht, in dit kind.

Geboren in een stal, als baby opgejaagd door de moordenaars, als man vervolgd door de machten van staat en kerk, omdat hij de zijde koos van de armen, de kinderen, de vernederden en beledigden en tenslotte door dezelfde machten aan het kruis geslagen. Wat is dat een moeilijk woord: God. Maar dit kind van Betlehem heeft ons verteld, zoals ik ben, zo is God. In deze God die solidair is met de kinderen, de vervolgd en berooiden, die recht eist voor de armen en brood voor de hongerenden, kan ik geloven. Ik sta hier niet voor u te preken, ik verzeker u wel, in naam van dit kind, dat wij naast u staan in de nood, naast u in het protest tegen een politiek en maatschappij van schreeuwend onrecht en naast u in de strijd voor een menselijker wereld. En, ik hoop dat u het begrijpt: omdat ik in dit kind geloof, geloof ik ook dat zijn rijk zal komen, waarin de bergen vrede zullen dragen en de heuvels heilig recht."

De ouders luisterden ademloos, verklaarde oud-collega Inne de Jong. En dan te bedenken dat vele ouders heel gemengde gevoelens hadden bij christelijke feestdagen. Veelal werd het Christendom geassocieerd met de crisispolitiek van de toenmalige regering, gedomineerd door de grote christelijke partijen.

SCHRIJVER-DICHTER

In de jaren dertig verscheen poëzie- en prozawerk dat door de sociaalkritische inslag en achtergrond weerstand maar ook bewondering opriep.

De beide romans ("Burgers in nood" en "Een zoon begraaft zijn vader") maakten vooral in de protestantse

wereld diepe indruk. Zeer bekend is ook het volgende gedicht, uit 1943.

Celdroom

Des daags scheen zonlicht in de cel,
twee decimeter op de muur,
dan stond te middag voor één tel
een zin gekrast in laaiend vuur.
Wie had de woorden ingekerfd ?
-Merkteeken van ons diepst begeeren.-
Een heeft ze met zijn bloed geverfd:
'Gerechtigheid zal wederkeeren.'
Een hand, die weinig had geschreven,
de letters kinderlijk en krom,
hij schreef het beter met zijn leven,
de laatste maal voor 't peloton.
Een ieder, die hier met ons is,
die heeft het met zichzelf bewezen,
dat wat daar staat de waarheid is.
't Is bloed ! En wat zóo is geschreven,
kan nimmer worden uitgewischt !

Na 1943 schreef Van Randwijk geen romans en gedichten meer; hij had teveel andere activiteiten.

VERZETSSTRIJDER-JOURNALIST

Het kenmerkende van Henk van Randwijk was dat zijn verzet zich niet beperkte tot de periode 1940-1945. Tijdens zijn werk in de Jordaan zien we een begin van verzet tegen de maatschappij. Van Randwijk stelde de nederlandse maatschappij verantwoordelijk voor de omstandigheden waaronder zijn leerlingen leefden. Politiek keerde hij zich af van de A.R.P. en sloot zich aan bij de Christen Democratische Unie, een pacifistisch ingestelde christen-radicalē partij, waartoe ook van Randwijks vrienden ds. J. Buskes en de friese dichter-onderwijzer Fedde Schurer behoorden. Godsdienstig bleef van Randwijk gereformeerd (Hersteld Verband) maar hij ging na 1945 over naar de Hervormde Kerk.

Politiek koos hij voor de in 1946 opgerichte Partij van de Arbeid, waar hij tot zijn dood lid van bleef. In de oorlog was hij een van de leiders van het verzet, en sinds april 1941 hoofdredacteur van het ondergrondse blad Vrij Nederland.

Grote angst voor de dood, die tweemaal heel dicht bij was, weerhield van Randwijk er niet van door te gaan met verzetsactiviteiten.

Van Randwijk behoorde in het verzet tot de vernieuwers : vooroorlogse maatschappelijke onrechtvaardigheden mochten niet terugkeren, de samenwerking tussen christenen en niet-christenen moest worden voortgezet, en in de buitenlandse politiek mocht het bondgenootschap tussen de Amerikaanse en russische regering niet worden verbroken.

Tegen een dreigende nieuwe bewapeningswedloop verklaarden de vernieuwers zich.

Het zou allemaal anders lopen, maar dat betekent niet dat het nu niet meer belangrijk is naar die idealen te streven.

Na de oorlog bleef van Randwijk hoofdredacteur. Een loopbaan in de politiek, wat velen verwachtten, wenste hij niet. Van Randwijk wilde de volgende dag kunnen weerleggen wat hij de dag daarvoor beweerd had en dat is moeilijk in de politiek.

Bovendien was de verhouding met de Partij van de Arbeid moeilijk door van Randwijks kritiek op de Indonesië-politiek van het kabinet Beel-Drees, waar de PvdA deel van uitmaakte.

Van Randwijks aftreden als hoofredacteur van Vrij Nederland in 1948 had ook te maken met zijn verzet tegen die Indonesië-politiek.

Vrij Nederland verloor in 1947 een tijdlang 1000 abonnees per dag tengevolge van van Randwijk, maar hij weigerde met zijn artikelen te stoppen.

UITGEVER

In de laatste periode van zijn leven (1948-1966) hield van Randwijk zich bezig met ontwikkelingshulp, milieuproblematiek en de gevaren van atoombewapening. Hij richtte de uitgeverij Djambatan op, die lesmateriaal uitgaf voor de Derde Wereld.

R.H.Kingma,
docent geschiedenis.